Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1982/83:6

om medbestämmandefrågor m. m.

I betänkandet behandlas 17 motioner om medbestämmandefrågor m. m. Motionerna väcktes under den allmänna motionstiden i januari 1982. Dessutom tar utskottet upp ett avsnitt om medbestämmandefrågor i bilaga 4 till proposition 1981/82:123 om samordnad datapolitik och motsvarande yrkanden i två med anledning av propositionen väckta motioner.

Sammanfattning

I betänkandet behandlas medbestämmande- och andra arbetsrättsliga frågor. Dessa har aktualiserats i motioner från allmänna motionstiden 1982. Vidare redovisas ett avsnitt om medbestämmandefrågor i propositionen 1981/82:123 om samordnad datapolitik.

Motionerna från socialdemokraterna och vpk har en övergripande karaktär på så sätt att de spänner över olika delar av det arbetsrättsliga fältet.

De socialdemokratiska motionerna tar på medbestämmandeområdet upp förhandlings- och informationsreglerna, koncernproblematiken, aktieöverlåtelser samt arbetsgivarnas lockouträtt och andra konfliktregler, däribland den s. k. 200-kronorsregeln. Vidare begärs förändringar i lagstiftningen om fackliga förtroendemän och om styrelserepresentation för anställda.

Den i höst tillträdda regeringen har uttalat att den avser att återuppta reformarbetet på arbetsrättens område. Utskottet har inhämtat att regeringen kommer att tillsätta en beredningsgrupp för det arbetet och utgår från att motionernas initiativ och uppslag kommer att prövas i beredningsgruppen. Någon åtgärd med anledning av motionerna anses därför inte behövlig.

Även vpk-motionerna omfattar såväl medbestämmande- som förtroendemannalagen. Båda lagarna föreslås bli föremål för betydande förändringar. Bl. a. begärs att det i lagstiftningen införs demokratiska rättigheter för fackförening, vari avses ingå utvidgad förhandlings- och informationsrätt, slopande av fredspliktsregler och strejkskadestånd, införande av vetorätt vid företagsnedläggningar m. m. Utskottet avstyrker dessa och övriga vpk-yrkanden.

Det aktuella avsnittet i proposition 123 om medbestämmandefrågor i samband med datateknik i arbetslivet föreslås bli lagt till handlingarna.

Föreliggande motioner av företrädare för moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet anknyter samtliga till medbestämmandeområdet och gäller avgränsade avsnitt på detta.

En partimotion från moderata samlingspartiet gäller tillämpningen av

medbestämmandelagen i statsförvaltningen. Motionärerna berör särskilt förhandlingsverksamheten i kanslihuset kring propositioner och andra regeringsbeslut.

Två motioner gäller reglerna om de fackliga organisationernas förhandlings- och vetorätt när ett företag vill lägga ut arbetsuppgifter på entreprenad.

Blockader mot företag behandlas i tre motioner med begäran om begränsning av denna form av stridsåtgärd. Den har ett visst samband med den negativa föreningsrätten, dvs. rätten att stå utanför en förening, en fråga som från olika aspekter diskuteras i två motioner.

Utskottet föreslår inte någon åtgärd med anledning av dessa motioner.

Avslutningsvis behandlar utskottet en motion om möjliga besparingar i arbetarskyddsfondens verksamhet.

Till betänkandet har fogats följande reservationer och särskilda yttranden:

Reservationer

1. Övergripande reformfrågor på arbetsrättens område (m, c, fp),
2. Slopande av strejkskadestånd m. m. (vpk),
3. 200-kronorsregeln (vpk),
4. 200-kronorsregeln (m, c, fp),
5. Demokratiska rättigheter för fackföreningar m. m. (vpk),
6. Förändringar i förtroendemannalagen (vpk),
7. Politisk verksamhet på arbetsplatserna (vpk),
8. Vetorätt vid införande av ny teknik m. m. (vpk),
9. Tillämpningen av medbestämmandelagen i statsförvaltningen (m),
10. Blockader (m),
11. Negativ föreningsrätt (m),

Särskilda yttranden

1. Demokratiska rättigheter för fackföreningar m. m. (m, c, fp),
2. Entreprenadavtal (m),
3. Blockader (c, fp).

Motioner väckta under allmänna motionstiden 1982

1981/82:457 av Sonja Rembo (m) och Hans Nyhage (m)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om utredning av och förslag till en begränsning av facklig organisations rätt att genomföra blockad mot företag i enlighet med motionens syften.

1981/82:635 av Görel Bohlin (m)

I motionen yrkas att riksdagen uttalar att organisationsklausuler i fackliga avtal ej bör förekomma då de i praktiken inskränker föreningsfriheten och individens fri- och rättigheter.

1981/82:647 av Sten Svensson (m) och Bengt Wittbom (m)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till besparingar inom arbetarskyddsfondens verksamhetsområde i enlighet med vad som anförts i motionen.

1981/82:848 av Lars Werner m. fl. (vpk)

I motionen yrkas

1. att riksdagen hemställer hos regeringen om förslag som innebär

a) att arbetsmarknadslagarna tillförs följande demokratiska rättigheter för fackförening:

– utvidgad förhandlingsrätt och informationsrätt i alla frågor utan undantag,

– lagstadgad strejkrätt för lokal och central fackförening,

– vetorätt för fackförening i följande frågor: företagsnedläggelser, rationaliseringar, avskedanden och omplaceringar, i alla entreprenadfrågor samt i data- och teknikfrågor,

b) att inga strejkskadestånd skall kunna utdömas och därmed fredspliktsbestämmelserna i lagen utmönstras,

c) att deltagande i strejk aldrig får utgöra saklig grund för avskedande,

d) att facklig organisation och dess förtroendevalda skall ha rätt att solidarisera sig med strejkande utan påföljder eller hinder i lagstiftningen,

e) att rätten att tillgripa lockout upphör och att arbetsköparnas möjlighet att använda lockout som ekonomiskt påtryckningsmedel omöjliggörs,

2. att därest riksdagen beslutar avslå punkt 1 b) riksdagen beslutar att strejkskadeståndens övre gräns fastställs till 200 kr.,

3. att riksdagen hemställer hos regeringen om förslag till förändring av förtroendemannalagen, enligt de riktlinjer som anges i motionen.

1981/82:1080 av Martin Olsson (c) och Margit Odelsparr (c)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om lagstiftning som förhindrar facklig organisation att – på grund av vägran att teckna kollektivavtal – vidta stridsåtgärder mot enmans- och familjeföretagare, som ej har anställda eller tillhör arbetsgivarorganisation.

1981/82:1083 av Lars Werner m. fl. (vpk)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om ett förslag till lag, vari forskares tillträde till arbetsplatser garanteras i enlighet med vad som anförs i motionen.

1981/82:1087 av Lars Werner m. fl. (vpk)

I motionen yrkas

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till lagstiftning innebärande

a) vetorätt för de anställdas fackliga organisationer vid införande av ny teknik i arbetslivet,

b) rätt för lokal facklig organisation att för egna bearbetningar på arbetsköparens bekostnad utnyttja den dator som denne har tillgång till,

c) rätt för lokal facklig organisation att på arbetsköparens bekostnad utnyttja arbetstagarkonsulter vid införande av och förändring i datasystem och för utredning av möjliga förändringar i redan befintliga datasystem,

d) rätt för lokal facklig organisation till fullständig tillgång till underlag och utredningar som ligger till grund för föreslagna och befintliga datasystem,

2. att riksdagen uttalar sig för att ett fackligt forskningsinstitut inrättas i enlighet med vad som anförs i motionen.

1981/82:1499 av Lennart Andersson m. fl. (s)

I motionen yrkas

1. att riksdagen hemställer hos regeringen att riksdagen föreläggs förslag till lagstiftning om representation för de anställda i vissa handelsbolags styrelser eller direktioner,

2. att riksdagen hemställer hos regeringen att riksdagen föreläggs förslag till sådan ändring av styrelserepresentationslagen att koncernförhållande skall föreligga mellan s. k. 50/50-bolag och deras ägareföretag.

1981/82:1511 av Erik Hovhammar m. fl. (m, c, fp)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till avskaffande av arbetstagarorganisations vetorätt vid entreprenadavtal enligt MBL.

1981/82:1517 av Marianne Karlsson m. fl. (c, m, fp)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag om förbud mot blockad av enmansföretag eller företag där det inte finns någon fackligt ansluten för dess vägran att teckna avtal separat eller via arbetsgivarorganisation.

1981/82:1525 av Gunnar Nilsson m. fl. (s)

I motionen yrkas att riksdagen beslutar hos regeringen begära en särskild utredning som tar sikte på att begränsa arbetsgivarpartens oinskränkta lockouträtt.

1981/82:1531 av Eric Rejdnell m. fl. (fp, m)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till lagstadgad negativ föreningsrätt.

1981/82:1535 av Lars Werner m. fl. (vpk)

I motionen yrkas att riksdagen uttalar att det i tillämplig lagstiftning bör införas rätt till politisk propaganda och politisk verksamhet på arbetsplatserna.

1981/82:1623 av Olof Palme m. fl. (s)

I motionen yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att stärka de anställdas medbestämmande på den del av arbetsmarknaden som omfattas av Svenska arbetsgivareföreningens avtalsområde,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ny förtroendemannalagstiftning i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändringar i medbestämmandelagen i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. att riksdagen antar följande förslag till ändrad lydelse av medbestämmandelagen:

60 §

Är någon – – – också medges. Vid bedömande – – – av överläggningar. Enskild arbetstagare kan ej i något fall ådömas skadestånd med högre belopp än tvåhundra kronor.,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om sanktioner vid olovlig arbetskonflikt.

1981/82:1968 av Ove Karlsson m. fl. (s)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär en sådan översyn av lagen om styrelserepresentation att även anställda vid besparingsskogar och allmänningar omfattas av den.

1981/82:1981 av Sten Svensson m. fl. (m)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag om ändring i medbestämmandelagen i enlighet med vad som anförts i motionen.

1981/82:2053 av Gösta Bohman m. fl. (m)

I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att MBL i statsförvaltningen icke skall tillämpas på frågor som faller inom den politiska demokratins råmärken.

Motiveringen till yrkandet återfinns i motion 1981/82:2018 avsnittet En fördjupad demokrati.

Proposition 1981/82:123 bilaga 4

I den aktuella bilagan, avsnittet 5.3, behandlas vissa medbestämmandefrågor av dåvarande chefen för arbetsmarknadsdepartementet, statsrådet Eliasson.

Övriga i bilagan behandlade frågor har behandlats i betänkandet AU 1981/82:15.

Motioner väckta med anledning av proposition 123

1981/82:2408 av Olof Palme m. fl. (s)

I motionen yrkas

19. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om åtgärder för att stärka de anställdas medbestämmande på den del av arbetsmarknaden som omfattas av Svenska arbetsgivareföreningens avtalsområde,

20. att riksdagen beslutar att av regeringen begära förslag om ny förtroendemannalagstiftning i enlighet med vad som anförts i motionen,

21. att riksdagen beslutar att av regeringen begära förslag om ändringar i medbestämmandelagen i enlighet med vad som anförts i motionen.

Motionen har beträffande yrkandena 13, 14, 17, 23 och 24 behandlats i betänkandet AU 1981/82:15. I övriga delar har motionen hänvisats till andra utskott.

1981/82:2409 av Lars Werner m. fl. (vpk)

I motionen yrkas

6. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till lagstiftning innebärande

a) vetorätt för de anställdas fackliga organisationer vid införande av ny teknik i arbetslivet,

b) rätt för lokal facklig organisation att för egna bearbetningar på arbetsköparens bekostnad utnyttja den dator som denna har tillgång till,

c) rätt för lokal facklig organisation att på arbetsköparens bekostnad utnyttja arbetstagarkonsulter vid införande av och förändring i datasystem och för utredning av möjliga förändringar i redan befintliga datasystem,

d) rätt för lokal facklig organisation till fullständig tillgång till underlag och utredningar som ligger till grund för föreslagna och befintliga datasystem,

7. att riksdagen uttalar att de fackliga organisationernas möjligheter till självständig forskning på datateknikens område måste förstärkas och att riksdagen hos regeringen hemställer om initiativ till överläggningar med de fackliga organisationerna om hur samhällets stöd till en sådan forskning kan utformas.

Motionen har beträffande yrkandena 5, 8 och 9 behandlats i betänkande AU 1981/82:15. I övriga delar har motionen hänvisats till andra utskott.

Utskottet

Inledning

Utskottet behandlar i detta betänkande 17 under allmänna motionstiden 1982 väckta motioner om medbestämmandefrågor m. m. Dessutom tar utskottet upp ett kvarstående avsnitt i samma ämne i den vid föregående riksmöte framlagda propositionen 1981/82:123 om samordnad datapolitik

samt några yrkanden i två motioner som framställts med anledning av propositionen i motsvarande del.

De frågor som aktualiseras i motionerna har främst anknytning till medbestämmandelagen, men även lagarna om fackliga förtroendemän, styrelserepresentation för anställda och anställningsskydd berörs. Därutöver avser en motion, som behandlas avslutningsvis, verksamheten vid arbetarskyddsfonden.

Utskottet behandlade i förra årets medbestämmandebetänkande, AU 1981/82:4, ett flertal frågor av likartat slag. En del av dessa frågor avgjordes efter remissbehandling. När det gäller remissutfallet och redovisning av gällande rätt m. fl. uppgifter hänvisas till det nämnda betänkandet.

I den följande framställningen tar utskottet först upp ett antal motioner som med utgångspunkt i de ovannämnda arbetsrättsliga lagarna innehåller utredningskrav m. m. av mera övergripande slag. I anslutning härtill berörs det aktuella avsnittet i proposition 123 och till denna knutna motionsyrkanden. Därefter behandlar utskottet de motioner som har mer avgränsade förslag på konkreta punkter i andra delar av medbestämmandelagstiftningen.

Övergripande reformfrågor på arbetsrättens område

1970-talet präglades av ett genomgripande reformarbete på det arbetsrättsliga området. Flera nya lagar antogs som sammantaget innebar betydelsefulla förändringar av förhållandena i arbetslivet. Här skall nämnas trygghetslagarna, förtroendemannalagen, medbestämmandelagen, arbetsmiljölagen och jämställdhetslagen. Vid sidan härav har tillkommit en omfattande lagstiftning om rätt till ledighet, bl. a. en ny semesterlag.

Utmärkande för de nya lagarna är att de i viktiga hänseenden bygger på principen att arbetsmarknadens parter genom kollektivavtal skall fylla ut och komplettera regelsystemen. Redan vid tillkomsten av flera av lagarna stod det klart att förändringar kunde behöva göras sedan bestämmelserna hade varit gällande någon tid. Det var av det skälet som nya arbetsrättskommittén tillsattes omedelbart efter antagandet av medbestämmandelagen, med uppgift bl. a. att följa tillämpningen av denna lag. Kommittén har nyligen avslutat sitt arbete och en redovisning av dess uppdrag beräknas bli tillgänglig *inom en snar framtid*.

Eftersom den arbetsrättsliga lagstiftningen kom att omfatta även nya områden med verkningar som var svåra att förutse är det mot den ovan skisserade bakgrunden naturligt att denna lagstiftning under åren gett upphov till en fortlöpande debatt. Från skilda håll har röster höjts för att lagstiftningen bör ändras eller kompletteras i skilda hänseenden. De i detta betänkande behandlade motionerna kan sägas vara en avspegling av denna debatt.

Från de synpunkter som är aktuella i detta avsnitt av betänkandet kan det

vara skäl att erinra om två av de aspekter som framhållits i debatten. Den ena tar sikte på att ett medbestämmandeavtal på SAF, LO och PTK:s avtalsområde lät vänta på sig. Medbestämmandereformen blev därigenom under lång tid inte fullföljd på det sätt lagstiftaren tänkt sig inom den dominerande delen av den enskilda sektorn. Den andra aspekten är att medbestämmandereformen ansetts kräva en reformering av 1974 års lag om fackliga förtroendemän.

Det är från bl. a. dessa utgångspunkter man har att se de arbetsrättsliga motioner som på socialdemokratiskt håll väcktes i januari 1982.

I partimotion 1623 begärs sålunda att regeringen skall ta initiativ som syftar till att förverkliga medbestämmandeavtal på den ovannämnda delen av den privata arbetsmarknaden. Vidare aktualiseras en reformering av förtroendemannalagen. När det gäller medbestämmandelagen pekar motionärerna på en rad förändringar som enligt deras mening bör komma till stånd. De anser att man bör komma till rätta med problemet att information till de anställda och primärförhandlingar kommer på ett för sent stadium. Ett annat problem som bör lösas är beslutsprocessen i koncernföretag. Rätt till primära förhandlingar bör införas i de fall ett företag byter ägare genom aktietransaktioner.

Övriga förslag i motion 1623 tar sikte på konfliktsituationer. Motionärerna vänder sig mot att det genom ett utslag i arbetsdomstolen anses vara en tillåten stridsåtgärd från arbetsgivarens sida att innehålla lön som intjänats före konfliktutbrottet. Därutöver bör man se över och effektivera reglerna om en arbetsgivares överläggningsskyldighet när olovliga konflikter bryter ut. Till ett yrkande om att den s. k. 200-kronorsregeln skall återinföras avser utskottet att strax återkomma.

Vid sidan av den socialdemokratiska partimotionens initiativ till förändringar i medbestämmandelagens konfliktregler begär Gunnar Nilsson m. fl. (s) i motion 1525 en särskild utredning med sikte på att begränsa arbetsgivarpartens oinskränkta lockouträtt. Motionärerna anser att denna rätt på ett oacceptabelt sätt förstärker arbetsgivarsidans position, och de menar att man bör komma fram till en mer rimlig avvägning av arbetsmarknadsparternas inbördes styrkeförhållanden.

I ytterligare två socialdemokratiska motioner begärs vidgade möjligheter till styrelserepresentation för anställda. Lennart Andersson m. fl. (s) begär i motion 1499 lagstiftning som ger de anställda representation i sådana större handelsbolag som har styrelse eller direktion. Vidare förordas ändring i styrelserepresentationslagen av innebörd att anställda i s. k. 50/50-bolag får möjlighet att bli representerade i ägarföretagens styrelser.

I den andra motionen, 1968 av Ove Karlsson m. fl. (s), begärs en översyn av styrelserepresentationslagen så att denna även kommer att omfatta anställda vid allmännings- och besparingsskogar. Det kan här inskjutas att gällande lagstiftning om dessa skogar f. n. ses över av allmänningsutredningen.

Den redan berörda omfattande lagstiftningen under 1970-talet med dess inriktning på en förnyelse av arbetslivet ägde i allt väsentligt rum före regimskiftet på hösten 1976. Det har visserligen även därefter tillkommit ny lagstiftning, såsom 1977 års arbetsmiljö- och semesterlagar. Men dessa båda lagar var resultat av redan tidigare förberedda reformer. Däremot måste konstateras att det som borde vara huvudinriktningen i reformarbetet, en fortsatt demokratisering av arbetslivet, stannade upp under de följande sex åren med borgerliga regeringar. Det är mot den bakgrunden som den nya socialdemokratiska regeringen har uttalat att den avser att återuppta reformarbetet på arbetsrättens område. Som ett första steg i förverkligandet av denna i regeringsförklaringen den 8 oktober utlovade målsättning kommer regeringen enligt vad utskottet inhämtat att inom kort tillsätta en särskild beredningsgrupp. Den kommer att knytas till arbetsmarknadsdepartementet med uppgift att bistå regeringen vid övervägandena om inriktningen av den fortsatta reformverksamheten på arbetsrättens område.

Som förut sagts kom det att dröja med ett medbestämmandeavtal på den stora delen av den privata arbetsmarknaden. Denna brist har numera avhjälpts sedan parterna den 15 april i år träffade ett avtal, benämnt Utvecklingsavtal SAF–LO–PTK. Det bör vidare beaktas att nya arbetsrättskommitténs arbete har avslutats samt att annat utredningsarbete pågår, bl. a. kartläggning av erfarenheterna av de senaste årens konflikter på arbetsmarknaden.

Som utskottet ser det är det av värde om de initiativ och uppslag till en förnyelse av arbetslivet som innefattas i de socialdemokratiska motionerna kan tas upp till en samlad prövning, där man kan ta hänsyn till de ändrade förutsättningar som utvecklingsavtalet har medfört och samtidigt kan stämma av motionernas idéer mot resultaten av bl. a. nya arbetsrättskommitténs överväganden. Utskottet utgår från att en sådan prövning kommer att ske i regeringens nya beredningsgrupp. Någon åtgärd med anledning av motionerna är därför inte behövlig.

I den socialdemokratiska partimotionen 1623 finns ett kvarstående yrkande, om *återinförande av den s. k. 200-kronorsregeln* i medbestämmandelagen, dvs. en regel om begränsning till nämnda belopp av det skadestånd som kan åläggas enskilda arbetstagare som deltar i en olovlig strejk. Samma yrkande framställs i vpk:s partimotion 848. Det är dock i den motionen fråga om ett andrahandsyrkande. I första hand yrkar vpk nämligen i samma motion att *strejkskadeståndén skall slopas* och att fredspliktsreglerna skall utmönstras ur medbestämmandelagen.

Fredspliktsreglerna är uttryck för den allmänna grundsatsen att träffade avtal skall hållas. Det kan inte bli tal om att överge denna princip, som är en hörnsten i medbestämmandelagens förhandlingssystem. Skadeståndssanktionen är till för att understryka vikten av att principen upprätthålls. Med det sagda avstyrker utskottet vpk:s förstahandsyrkande.

Däremot kan det vara skäl att mot bakgrund av bl. a. hittillsvarande

tillämpning pröva frågan om ett återinförande av den i den tidigare kollektivavtalslagen intagna 200-kronorsregeln. Även den prövningen kan väntas ske under medverkan av den nyssnämnda beredningsgruppen. Motion 1623 i den nu behandlade delen liksom andrahandsyrkandet i motion 848 bör därför inte föranleda någon åtgärd.

Även från vpk:s sida begärs förändringar av övergripande slag i de arbetsrättsliga lagarna. Dessa bör enligt partimotion 848 tillföras *demokratiska rättigheter för fackförening*. Sålunda bör förhandlingsrätten utvidgas och omfatta alla frågor som de fackliga organisationerna vill ta upp. De i lag gjorda undantagsreglerna bör i enlighet härmed slopas. Information som lämnas till organisationerna skall inte kunna beläggas med sekretess. All lagtext som hindrar att strejkvapnet tillgrips bör utgå. Facklig vetorätt bör gälla vid företagsnedläggningar, avskedanden och omplaceringar samt i data- och rationaliseringsfrågor och alla entreprenadfrågor. Fackliga möten skall kunna anordnas på betald arbetstid.

Till de demokratiska rättigheterna skall även höra rätt för forskare som anlitas av en facklig organisation att få fritt tillträde till arbetsplatsen. Samma krav framställs av vpk i motion 1083.

Vidare bör enligt motion 848 fastslås att deltagande i strejk aldrig får utgöra saklig grund för avskedande, att de fackliga organisationerna och deras förtroendevalda skall ha rätt att solidarisera sig med strejkande medlemmar samt att förbud införs mot arbetsgivarnas rätt att tillgripa lockout.

Vpk var från början starkt kritiskt mot medbestämmandereformen och har under åren fullföljt sin kritik med framläggande av förslag av det slag som ovan redovisats. Utskottet kan lika litet som tidigare år ställa sig bakom förslagen som sammantagna skulle medföra en långtgående omgestaltning av det arbetsrättsliga system som har fungerat på den svenska arbetsmarknaden under en lång tid. Vad nu sagts hindrar inte att det finns enskildheter i förslagen som utskottet kan ställa sig positivt till. Det gäller rätten till fackliga möten på arbetstid och forskares tillträde till arbetsplatserna. Samtidigt bör konstateras att dessa frågor visat sig möjliga att reglera i medbestämmandeavtalen.

Frågan om en utredning om vissa begränsningar i arbetsgivarnas lockouträtt har berörts i det föregående. Vpk går betydligt längre och vill helt förbjuda denna rätt. Det bör erinras om att 2 kap. 17 § regeringsformen fastslår arbetsgivar- och arbetstagarparternas rätt att tillgripa stridsåtgärder. Den grundlagsfästa konflikträtten kan visserligen begränsas genom lag eller avtal. Men det bör uppmärksammas att när fri- och rättighetskapitlet i regeringsformen fick sin nuvarande utformning avslogs på förslag av konstitutionsutskottet (KU 1975/76:56 s. 33) ett motionsyrkande om att arbetsgivarnas rätt att företa stridsåtgärder inte skulle förankras i grundlag.

På grund av det ovan anförda avstyrker utskottet motionerna 848 i aktuella delar och 1083.

I motion 848 begärs också förslag till *ändringar i förtroendemannalagen.* Dessa skall gå ut på att lagen gör det möjligt att ta till vara medlemmarnas intressen i mer allmänna samhällsfrågor och i politisk verksamhet. De fackliga organisationerna skall bestämma tidsåtgången för fackliga uppdrag. En facklig organisation skall ha rätt till tillträde på arbetsplatser där organisationen har medlemmar. Detsamma bör gälla om fackliga experter. Det begärs vidare att lagen även skall omfatta minoritetsorganisationer som företräder minst en femtedel av de anställda. Lagens skadeståndssanktioner mot fackliga organisationer och deras förtroendevalda bör utgå. Slutligen framförs på nytt kravet på rätt till fackliga möten på betald arbetstid.

Liksom när det gäller vpk:s yrkanden beträffande medbestämmandelagen ser utskottet positivt på enskildheter i förslagen beträffande förtroendemannalagen. En kommande reformering bör emellertid ha en annan inriktning än vpk angivit, och utskottet avstyrker motion 848 i denna del.

Sist i detta avsnitt tar utskottet upp vpk:s partimotion 1535 med begäran om ett riksdagsuttalande om att det bör införas en lagfäst *rätt att bedriva politisk propaganda och politisk verksamhet på arbetsplatserna.*

Frågan aktualiserades vid 1976 års riksdagsbehandling av medbestämmandereformen (prop. 1975/76:105 bil. 1 s. 320–321; InU 45 s. 68–69, 124–125). Enighet rådde då om att man inte kan ta undan en så viktig del av samhällslivet som arbetsplatserna från den politiska debatten och om att det bör vara möjligt för de politiska partierna att nå ut på arbetsplatserna med sin information. Med undantag för vpk var riksdagspartierna också ense om att en lagreglering av frågan skulle medföra många svårbemästrade avvägningar och att frågan därför, åtminstone tills vidare, borde lösas genom förhandlingar och avtal. Utskottet har samma uppfattning i dag och är därför inte berett att biträda motionen.

Datatekniken i arbetslivet

Som inledningsvis anmärkts berörs vissa medbestämmandefrågor i bilaga 4 till den vid föregående riksmöte framlagda propositionen 1981/82:123 om samordnad datapolitik.

I den aktuella delen av bilagan anmäls att dataeffektutredningen ansett att vissa förändringar av arbetsrättslagstiftningen bör övervägas. Bl. a. pekar utredningen på att förutsättningar bör skapas för att medbestämmandeprocessen skall komma i gång i ett mycket tidigt skede av systemutvecklingen. Processen måste också innefatta en bred information och reell delaktighet i beslutsfattandet för alla berörda. De speciella problemen i koncernföretag bör lösas. Lokala fackliga organisationer bör få vidgade möjligheter till hjälp av ombudsmän och konsulter.

Föredragande statsrådet anser att vad utredningen anfört förtjänar att

övervägas närmare. Det är dock inte fråga om konkreta förslag utan mer om allmänna rekommendationer. Eftersom problemområdena ingår i nya arbetsrättskommitténs utredningsuppdrag bör kommitténs förslag inväntas så att behovet av förändringar kan prövas i ett sammanhang. Föredragande statsrådet tillägger att han delar utredningens uppfattning att de lokala fackliga organisationerna bör ha möjlighet att anlita biträde genom sitt fackförbund eller genom konsulter. Han aviserar sin avsikt att vid ett senare tillfälle föreslå förändringar i förtroendemannalagen om bl. a. de fackliga organisationernas rätt till tillträde på arbetsplatserna.

Socialdemokraterna väckte med anledning av propositionen en partimotion, 2408. I denna finns tre yrkanden med anknytning till det aktuella avsnittet i propositionen. Dessa tre yrkanden, 19–21, gäller *de fackliga organisationernas inflytande över datateknikens användning*. De har utformats på samma sätt som de yrkanden socialdemokraterna framställt i den i föregående avsnitt behandlade motionen 1623 (yrkandena 1–3). Av samma skäl som angetts i det avsnittet bör även motion 2408 i de föreliggande delarna inte föranleda någon åtgärd.

Vpk väckte i januari – alltså innan proposition 123 förelades riksdagen – partimotionen 1087 om de fackliga organisationernas inflytande vid införande av ny teknik. I motionens yrkande 1 begärs lagstiftning som ger de fackliga organisationerna *vetorätt vid införande av ny teknik*. Dessa organisationer bör också få rätt att utnyttja företagets dator för egna bearbetningar och de bör vidare ha rätt att anlita arbetstagarkonsulter vid införande och förändringar av datasystem liksom rätt till fullständig tillgång till underlag och utredningar för datasystemen.

I motionens yrkande 2 begärs inrättande av ett fackligt forskningsinstitut, bekostat av arbetsgivaravgifter. Motionärerna anser att ett sådant institut behövs för att facket på ett meningsfullt sätt skall kunna utnyttja sin vetorätt vid införande av ny teknik.

Med anledning av proposition 123 väckte vpk en ny motion, 2409. Två av den motionens yrkanden, 6 och 7, är aktuella i detta sammanhang. Yrkande 6 sammanfaller med yrkande 1 i motion 1087. I yrkande 7 begärs initiativ till överläggningar med de fackliga organisationerna om samhällets *stöd till forskning om datateknik* som dessa organisationer avser att bedriva självständigt.

Det är angeläget att de anställda får ett effektivt inflytande över hur den nya tekniken utnyttjas. I motsats till vpk anser dock uskottet att en vetorätt för de lokala fackliga organisationerna inte är den bästa vägen. Målet måste vara att ta vara på det positiva i den nya tekniken samtidigt som man ser till att det sker på ett sätt som tryggar en god arbetsmiljö.

Från dessa synpunkter är det tillfredsställande att utvecklingsavtalet SAF-LO-PTK – som är det senaste i sitt slag på medbestämmandeområdet – ägnar uppmärksamhet åt teknisk utveckling. Avtalet innebär bl. a. att vid en

teknisk utveckling som leder till viktigare förändring för de anställda skall de fackliga organisationerna medverka på sätt som närmare anges i avtalet. Arbetsgivaren skall redovisa de bedömningar som aktualiserar den nya tekniken och de konsekvenser av olika slag som kan överblickas. I avtalet betonas också behovet av ett gott arbetsinnehåll vid teknisk förändring liksom vikten av att de anställda får möjlighet att vidareutveckla sina yrkeskunskaper. Även i de tidigare slutna medbestämmandeavtalen finns bestämmelser om de anställdas medinflytande vid tekniska förändringar.

Utskottet vill med det sagda inte utesluta att det finns behov att komplettera den arbetsrättsliga lagstiftningen med hänsyn till den pågående tekniska utvecklingen på de punkter som inte kunnat lösas genom avtal. Detta är en sak som får prövas i det beredningsarbete som enligt vad utskottet förutskickat skall komma till stånd i regeringens kansli.

Det i motion 1087 föreslagna fackliga forskningsinstitutet är kopplat till den i samma motion begärda fackliga vetorätten vid införande av ny teknik. Eftersom utskottet inte ställer sig bakom tanken på en sådan vetorätt avstyrks även förslaget om ett forskningsinstitut. Det kan i sammanhanget påpekas att forskningsinstitutionen Arbetslivscentrum finansieras med arbetsgivaravgifter. Vid detta centrum bedrivs forskning även på dataområdet.

Med hänvisning till det ovan anförda avstyrks motionerna 1087 och 2409, den sistnämnda i förevarande del.

Utskottet tar därefter upp yrkandet i motion 2409 om regeringsinitiativ till överläggningar om stöd till forskning i facklig regi kring datatekniken. Med anledning härav hänvisar utskottet till att riksdagen i samband med behandlingen av proposition 123 godkände finansieringen av ett flerårigt utvecklingsprogram för bättre arbetsmiljö och arbetsorganisation vid användning av datorer och mikroelektronik. Arbetarskyddsfonden är huvudman för programmets genomförande som beräknas dra en kostnad av drygt 50 milj. kr. Programmet har tillkommit på initiativ av LO, TCO och SAF. Därutöver kan på nytt hänvisas till forskningsverksamheten på dataområdet vid Arbetslivscentrum, i vars styrelse arbetstagarorganisationerna har ett betydande inflytande. Om de fackliga organisationerna anser att nu beskriven och annan forskning på dataområdet bör kompletteras med statsunderstödd forskning i egen regi utgår utskottet från att de själva kommer att ta initiativ till överläggningar med statsmakterna. Någon åtgärd av det slag som begärs i motionen är mot den angivna bakgrunden inte påkallad.

Den ovan refererade bilagan till proposition 123 föranleder inte vidare yttrande av utskottet, som föreslår att densamma läggs till handlingarna.

Medbestämmande i statsförvaltningen

Moderata samlingspartiet begär i partimotion 2053 ett riksdagsuttalande om "att MBL i statsförvaltningen icke skall tillämpas på frågor som faller

inom den politiska demokratins råmärken".

Det bör fastslås att medbestämmandereformen allmänt sett innebar att de offentliganställda så långt som möjligt skall ha samma rätt till inflytande över sina anställnings- och arbetsförhållanden som de privatanställda. I lagens förarbeten har emellertid samtidigt framhållits att en demokratisering av arbetslivet inte får leda till att den politiska demokratin träds för när. Särskilda begränsningar gäller sålunda för rätten att träffa avtal. Självfallet får sådana avtal inte träffas som strider mot grundlag eller annan tvingande lagstiftning. Myndighetsutövning är också undantagen. Men därutöver gäller – av hänsyn till den politiska demokratin – att avtal inte får slutas i frågor som gäller den offentliga verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet.

Av motiveringen till motionsyrkandet framgår att motionärerna är kritiska mot förhandlingar om propositioner och andra regeringsbeslut. De menar att denna förhandlingsverksamhet bör ses över skyndsamt. Med anledning härav vill utskottet anföra följande.

Förhandlingsarbetet drivs enligt ett särskilt avtal. Verksamheten har, som påpekas i motionen, behandlats av konstitutionsutskottet i granskningsbetänkandet KU 1978/79:30. Den har också övervägts av arbetsmarknadsutskottet i förra årets medbestämmandebetänkande med anledning av en motion i ämnet (AU 1981/82:4 s. 38). Utskottet höll med om att förhandlingsverksamheten i vissa avseenden varit mindre ändamålsenlig och tillade att det därför kunde finnas anledning att i ett längre perspektiv ta upp frågan till behandling. Eftersom konstitutionsutskottet i det nämnda granskningsbetänkandet uttalat sin avsikt att noga följa utvecklingen på detta område, var arbetsmarknadsutskottet inte berett att tillstyrka den då föreliggande motionen. Utskottet är inte heller berett att nu ändra ståndpunkt men vill tillägga att eftersom förhandlingsverksamheten är avtalsreglerad ligger det nära till hands att tänka sig att parterna själva tar de initiativ till förändringar som de finner påkallade.

Avslutningsvis anlägger motionärerna även andra aspekter på frågan om medbestämmandelagen och de fackliga organisationernas medverkan i beslutsprocessen än hänsynen till den politiska demokratin. De vill att frågan utreds även ur sådana aspekter som behoven av effektivitet i verksamheten och av att minska byråkratin.

Därmed vidgar motionärerna frågan att avse statsförvaltningen i övrigt. Det är därför anledning påpeka att de fackliga organisationernas medverkan i beslutsprocessen styrs förutom av medbestämmandelagen även av det statliga medbestämmandeavtalet (MBA-S) och förekommande lokala avtal. Parterna har i anslutning till det centrala avtalet gemensamt uttalat att de ingående skall följa tillämpningen av avtalet och mot bakgrund av dessa erfarenheter göra de ändringar som är påkallade. Det är sålunda i första hand parternas ansvar att finna smidiga former och praktiska lösningar för förhandlingsarbetet.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet att det inte finns skäl för riksdagen att göra ett uttalande av det i motion 2053 begärda slaget. Motionen avstyrks för den skull.

Entreprenadavtal

Medbestämmandelagen innehåller i 38–40 §§ bestämmelser som tillförsäkrar de fackliga organisationerna inflytande om en arbetsgivare avser att låta utföra ett visst arbete på arbetsplatsen med arbetskraft som inte har anställning där. I sådana fall föreligger primär förhandlingsskyldighet. Om man inte kommer överens har en berörd facklig organisation möjlighet att förbjuda att ett entreprenadavtal eller liknande arrangemang kommer till stånd. Sådan vetorätt föreligger emellertid endast om den fackliga organisationen bedömer att avtalet kan antas medföra att lag eller kollektivavtal åsidosätts eller eljest skulle strida mot vad som är godtaget inom parternas avtalsområde. Denna vetorätt skall normalt utövas av den centrala arbetstagarorganisationen. Om den fackliga organisationen använder vetot på ett obefogat sätt kan det medföra skadeståndsskyldighet. En arbetsgivare som bryter mot bestämmelserna i 38–40 §§ blir också skadeståndsskyldig.

Erik Hovhammar m. fl. (m, c, fp) yrkar i motion 1511 att den fackliga vetorätten vid entreprenadavtal skall slopas. De anser sammanfattningsvis att reglerna om vetorätt hindrar en sund konkurrens mellan olika företag och försvårar en nyetablering av företag.

Sten Svensson m. fl. (m) begär i motion 1981 en komplettering av förhandlingsreglerna i samband med entreprenadavtal. Kompletteringen skall gå ut på att tilltänkta entreprenadföretag får tillfälle att yttra sig vid förhandlingarna. Likaså bör ett företag få yttra sig om det anses aktuellt att stryka det från en lista över entreprenadföretag som godkänts av vederbörande fackliga organisation.

Liknande yrkanden om förändringar i entreprenadreglerna har framställts under de senaste åren och har då avstyrkts med hänvisning till reglernas syfte och till att nya arbetsrättskommittén har tagit upp problemen. Samma hänvisning kan göras nu men också till att entreprenader behandlas i det förhandlingsprotokoll som är fogat till det förutnämnda utvecklingsavtalet. Där sägs att utvecklingen på entreprenadområdet hör till de frågor som SAF, LO och PTK skall aktivt följa i det råd för utvecklingsfrågor som tillskapas genom avtalet. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionerna 1511 och 1981.

Blockader

Tre motioner tar upp frågan om arbetstagarpartens rätt att tillgripa blockad som stridsåtgärd mot icke avtalsbundna företag i syfte att förmå företagen att teckna kollektivavtal.

Sålunda begär Sonja Rembo (m) och Hans Nyhage (m) i motion 457 utredning och förslag som syftar till en begränsning av de fackliga organisationernas rätt att genomföra blockad. De anser att den nuvarande obegränsade möjligheten att blockera företag strider mot den princip som har gällt om balans mellan parterna på arbetsmarknaden.

Liknande yrkanden framställs i motionerna 1080 av Martin Olsson (c) och Margit Odelsparr (c) samt 1517 av Marianne Karlsson m. fl. (c, m, fp). I dessa motioner begärs förbud mot blockader som riktar sig mot enmans- och familjeföretag eller företag som inte har några fackligt anslutna bland de anställda.

I Sverige saknas lagstiftning för arbetsmarknaden i stort om begränsningar i rätten att gå till facklig strid när kollektivavtal inte gäller. Det finns inte några allmänna regler i lag som vare sig positivt anger rättsliga förutsättningar för bruket av ekonomiska stridsåtgärder eller på annat sätt allmänt begränsar rätten att gå till facklig strid. Införandet av medbestämmandelagen innebar inte någon förändring av rättsläget. I det sammanhanget prövades enbart frågor som hade att göra med fredsplikten och utlösande av konflikter.

Motionsförslagen har följaktligen en betydande räckvidd och berör hävdvunna principer för konflikter på arbetsmarknaden. Utskottet är därför inte berett att föreslå något initiativ med anledning av motionerna utan avstyrker dem.

Det kan tilläggas att de nu behandlade frågorna har visst samband med den s. k. negativa föreningsrätten. Denna behandlas i närmast följande avsnitt.

Negativ föreningsrätt

Med negativ föreningsrätt förstås rätten att inte tillhöra en förening, dvs. rätten för arbetsgivare eller arbetstagare att vara oorganiserade. Frågan tas upp i två motioner.

I den ena motionen, 1531 av Eric Rejdnell m fl. (fp, m), begärs förslag om en lagstadgad negativ föreningsrätt. Motionärerna noterar att frågan skall behandlas av nya arbetsrättskommittén. Något resultat har dock inte framkommit trots flera års utredande. Frågan bör därför brytas ut ur kommitténs uppdrag och snabbehandlas.

Görel Bohlin (m) tar i motion 635 upp den negativa föreningsrätten från en särskild aspekt. Hon vänder sig mot att arbetsgivarna genom de organisationsklausuler som finns i vissa kollektivavtal förbinder sig att avvisa arbetssökande som inte tillhör den avtalsslutande arbetstagarorganisationen. Motionären anser att sådana klausuler i praktiken inskränker föreningsfriheten och individens fri- och rättigheter. De bör inte få förekomma i fackliga avtal. Riksdagen föreslås göra ett uttalande med denna innebörd.

Som påpekas i motion 1531 ingår det i nya arbetsrättskommitténs uppdrag att utreda frågan om den negativa föreningsrätten. Kommittén har, som tidigare nämnts, nyligen avslutat sitt arbete. Därmed kan det inte anses aktuellt att, som motionärerna vill, ta upp frågan till behandling i en särskild ordning.

Det i motion 635 berörda problemet om föreningsrättsskydd för arbetssökande hör till de frågor om den negativa föreningsrätten som kommittén haft i uppdrag att överväga.

På grund av det anförda avstyrker utskottet motionerna 635 och 1531.

Besparingar i arbetarskyddsfondens verksamhet

Sten Svensson (m) och Bengt Wittbom (m) konstaterar i motion 647 att verksamheten vid arbetarskyddsfonden successivt byggts ut och föreslår en översyn av denna verksamhet med uppgift att finna möjliga inskränkningar och övriga besparingsåtgärder med hänsyn till det statsfinansiella läget. Motionärerna pekar bl. a. på fondens engagemang i utbildning av arbetstagarrepresentanter i styrelser samt utbildning och information om medbestämmande i arbetslivet.

Fondens verksamhet är numera helt finansierad av arbetarskyddsavgiften och ränteintäkter från fondens kapitalbehållning. Den tidigare betydande anslagstilldelningen för utbildning och information på grund av medbestämmandereformen har upphört fr. o. m. budgetåret 1981/82. En begränsning av verksamheten får alltså inte de statsfinansiella effekter som motionärerna åsyftar med sitt förslag. I sammanhanget kan erinras om att utskottet under förra riksmötet tillstyrkte att medel som sparats i styrelserepresentant- och medbestämmandeutbildningen skulle få användas för det tidigare i betänkandet nämnda utvecklingsprogrammet för bättre arbetsmiljö och arbetsorganisation vid utnyttjande av datorer m. m. (AU 1981/82:15). Detta blev också riksdagens beslut.

Med hänsyn till vad som anförts föreslår utskottet att motionen lämnas utan åtgärd.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *övergripande reformfrågor på arbetsrättens område*
   att riksdagen avslår motionerna 1981/82:1499, 1981/82:1525, 1981/82:1623 yrkandena 1, 2, 3 och 5 samt 1981/82:1968,
2. beträffande *slopande av strejkskadestånd m. m.*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:848 yrkande 1 b,

3. beträffande *200-kronorsregeln*
   att riksdagen avslår motionerna 1981/82:848 yrkande 2 och 1981/82:1623 yrkande 4,
4. beträffande *demokratiska rättigheter för fackföreningar m. m.*
   att riksdagen avslår motionerna 1981/82:848 yrkandena 1a, 1c, 1d och 1e samt 1981/82:1083,
5. beträffande *förändringar i förtroendemannalagen*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:848 yrkande 3,
6. beträffande *politisk verksamhet på arbetsplatserna*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1535,
7. beträffande *de fackliga organisationernas inflytande över datateknikens användning*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:2408 yrkandena 19–21,
8. beträffande *vetorätt vid införande av ny teknik m. m.*
   att riksdagen avslår motionerna 1981/82:1087 och 1981/82:2409 yrkande 6,
9. beträffande *överläggningar om samhällsstöd till forskning i facklig regi på dataområdet*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:2409 yrkande 7,
10. att riksdagen lägger till handlingarna den till proposition 1981/82:123 om *samordnad datapolitik* fogade bilagan 4 i vad avser medbestämmandefrågor,
11. beträffande *tillämpningen av medbestämmandelagen i statsförvaltningen*
    att riksdagen avslår motion 1981/82:2053,
12. beträffande *entreprenadavtal*
    att riksdagen avslår motionerna 1981/82:1511 och 1981/82:1981,
13. beträffande *blockader*
    att riksdagen avslår motionerna 1981/82:457, 1981/82:1080 och 1981/82:1517,
14. beträffande *negativ föreningsrätt*
    att riksdagen avslår motionerna 1981/82:635 och 1981/82:1531,
15. beträffande *besparingar i arbetarskyddsfondens verksamhet*
    att riksdagen avslår motion 1981/82:647.

Stockholm den 23 november 1982

På arbetsmarknadsutskottets vägnar
FRIDA BERGLUND

Närvarande: Frida Berglund (s), Alf Wennerfors (m), Anders Högmark (m), Marianne Stålberg (s), Karin Flodström (s), Arne Fransson (c), Lahja Exner (s), Sonja Rembo (m), Elver Jonsson (fp), Lars-Ove Hagberg (vpk), Gustav Persson (s), Ingrid Hemmingsson (m), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s) och Cecilia Jensfelt (c).

Reservationer

1. Övergripande reformfrågor på arbetsrättens område (mom. 1 – motiveringen)

Alf Wennerfors (m), Anders Högmark (m), Arne Fransson (c), Sonja Rembo (m), Elver Jonsson (fp), Ingrid Hemmingsson (m) och Cecilia Jensfelt (c) anser att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar "Den redan" och slutar "inte behövlig" bort ha följande lydelse:

Det omfattande lagstiftningsarbete på arbetsrättens område som inleddes före regimskiftet 1976 fortsattes med kraft under de följande åren. En rad nya och betydelsefulla lagar tillkom: arbetsmiljölagen och semesterlagen, som båda ersatte tidigare lagstiftning, lagen om föräldraledighet, jämställdhetslagen, lagen om ledighet för föreningsuppdrag i skolan samt anställningsskyddslagen som ersatte 1974 års lag och en ny arbetstidslag. Därjämte igångsattes ett arbete med översyn av bl. a. ledighetslagstiftningen.

Utskottet noterar att den nya regeringen avser att "återuppta" reformarbetet på arbetsrättens område och har inhämtat att den avser att tillsätta en särskild beredningsgrupp med uppgift att biträda regeringen vid övervägandena om inriktningen av den fortsatta reformverksamheten på arbetsrättens område. Utskottet konstaterar att regeringen sålunda avser att fortsätta det kontinuerligt bedrivna reformarbetet.

Det är viktigt att översynsarbetet inriktas på att förbättra samspelet mellan de olika lagarna och därmed arbetsmarknadens funktionssätt utan att man för den skull rubbar lagstiftningens grundläggande inriktning. En annan viktig synpunkt är att reformarbetet bedrivs på ett sådant sätt att byråkratisering och centralstyrning undviks. Den säkraste garantin härför i inflytandefrågor är att ta sikte på problem som rör de anställda nära och dagligen och att organisatoriska lösningar får en lokal förankring. Lika väsentligt är att den enskildes integritet respekteras.

Utskottet går härefter över till en prövning av de socialdemokratiska motionerna. Det är att märka att dessa i allt väsentligt är en upprepning av tidigare framförda förslag som inte vunnit riksdagens bifall.

När det gäller partimotion 1623 bör därutöver beaktas följande. Motionen pekar ut olika problemområden som bör tas upp till överväganden och därefter leda till förändringar i medbestämmandelagen. I stor utsträckning är det fråga om problem som nya arbetsrättskommittén har haft att ta ställning till. Kommittén har nyligen avslutat sitt arbete och med överlämnande av

dess betänkande kommer samma frågor att bli aktualiserade i regeringens kansli.

Det bör vidare uppmärksammas att ett medbestämmandeavtal den 15 april 1982 tillkom på den stora delen av den privata arbetsmarknaden, benämnt Utvecklingsavtal SAF-LO-PTK. Därmed har de förutsättningar, under vilka den socialdemokratiska partimotionen utformades, förändrats i viktiga avseenden.

Med anledning av yrkandet i motion 1525 av Gunnar Nilsson m. fl. (s) om en utredning om lockouträtten bör erinras om att ett liknande motionskrav övervägdes av utskottet förra året. Dessa överväganden föregicks av en remissbehandling av frågan. En utredning tillstyrktes av LO men avstyrktes av TCO och SACO/SR. Övriga instanser antingen avstyrkte förslaget eller motsatte sig en isolerad behandling av arbetsgivarnas stridsrätt. Med hänvisning bl. a. till remissutfallet avstyrkte utskottet den föreslagna utredningen. Det blev också riksdagens beslut. De skäl för en utredning som upprepas i den nu aktuella motionen bör inte leda till ett ändrat ställningstagande från riksdagens sida.

I motion 1499 av Lennart Andersson m. fl. (s) begärs lagstiftning om styrelserepresentation för anställda i vissa handelsbolag och för anställda i s. k. 50/50-bolag. Liknande krav framställdes vid tillkomsten av den nya lagstiftningen om handelsbolag. De invändningar som då framställdes mot dessa former av styrelserepresentation (se AU 1979/80:4 y) är alltjämt bärande.

Allmänningsutredningen har i uppgift att se över lagstiftningen av allmänningsskogar med sikte på att ersätta denna lagstiftning med en ny. Mot den bakgrunden är det inte aktuellt att nu överväga möjlighet till styrelserepresentation för anställda vid sådana skogar såsom föreslås i motion 1968 av Ove Karlsson m. fl. (s).

Det ovan anförda innebär att utskottet inte kan ställa sig bakom de socialdemokratiska motionerna, som avstyrks. Därmed är inte sagt att reformarbetet på arbetsrättens område skall stanna upp. Som redan nämnts kommer underlag för överväganden om förändringar att inom kort finnas tillgängligt genom arbetet inom nya arbetsrättskommittén. Annat utredningsarbete pågår, bl. a. en kartläggning av erfarenheterna av de senaste årens konflikter på arbetsmarknaden. I senare avsnitt av detta betänkande kommer f. ö. att tas upp frågor om förändringar på avgränsade delar av medbestämmandelagstiftningen.

2. Slopande av strejkskadestånd m. m. (mom. 2)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar "Fredspliktsreglerna är" och slutar "vpk:s förstahandsyrkande" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motion 848 är strejken arbetarnas och fackföreningarnas främsta motvikt till arbetsgivarnas makt och ägande av produktionsmedlen. Om förhandlingsverksamheten skall vara meningsfull för fackföreningarna, får de inte hindras att vidta stridsåtgärder när de anser att detta är befogat. Av detta synsätt följer att fredspliktsreglerna bör utmönstras ur medbestämmandelagen. När så sker kommer de regler varigenom fredsplikten sanktioneras för arbetarnas och fackföreningarnas del, dvs. reglerna om strejkskadestånd, inte längre att fylla någon funktion. Även dessa regler bör alltså utgå ur medbestämmandelagen.

Regeringen bör snarast förelägga riksdagen förslag om ändringar av medbestämmandelagen i enlighet med vad nu anförts.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *slopande av strejkskadestånd m. m.*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:848 yrkande 1 b som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. 200-kronorsregeln (mom. 3)

om reservation 2 inte bifalles

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "Däremot kan" och på s. 10 slutar "någon åtgärd" bort ha följande lydelse:

I den tidigare kollektivavtalslagen fanns en regel som begränsade det skadestånd som kunde åläggas strejkande arbetstagare till 200 kr. Det är rimligt att åter införa denna regel i medbestämmandelagen. Utskottet tillstyrker alltså socialdemokraternas och vpk:s yrkanden på denna punkt och lägger i hemställan fram förslag till lagändring.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *200-kronorsregeln*
att riksdagen med bifall till motionerna 1981/82:848 yrkande 2 och 1981/82:1623 yrkande 4 antar följande lagförslag:

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet

Härigenom föreskrives att 60 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	60 §

Är någon skadeståndsskyldig enligt denna lag, kan skadeståndets belopp nedsättas i förhållande till vad som annars skulle ha utgått, om det är skäligt med hänsyn till den skadevållandes ringa skuld, den skadelidandes förhål-

lande i avseende på tvisten, skadans storlek i jämförelse med den skadevållandes tillgångar eller omständigheterna i övrigt. Fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet kan också medges.

Vid bedömande enligt första stycket av arbetstagares skadeståndsskyldighet för deltagande i olovlig stridsåtgärd skall särskild hänsyn tagas till omständigheter, som har framkommit vid överläggning enligt 43 §, och verkningarna av överläggningen.

Enskild arbetstagare kan ej i något fall ådömas skadestånd med högre belopp än tvåhundra kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

4. 200-kronorsregeln (mom. 3 – motiveringen)

Alf Wennerfors (m), Anders Högmark (m), Arne Fransson (c), Sonja Rembo (m), Elver Jonsson (fp), Ingrid Hemmingsson (m) och Cecilia Jensfelt (c) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "Däremot kan" och på s. 10 slutar "någon åtgärd" bort ha följande lydelse:

Förslag om ett återinförande av 200-kronorsregeln har vid upprepade tillfällen avvisats av riksdagen. Senast skedde det förra året på förslag av utskottet (AU 1981/82:4 s. 35–36). Högre skadestånd än 200 kr. har hittills dömts ut endast i ett fåtal fall. Det har i så fall rört sig om 300 eller, någon gång, 400 kr., dvs. belopp som måste betraktas som måttliga och inte ger skäl till en lagändring. Den ståndpunkt utskottet tidigare intagit och nu vidhåller är att arbetsdomstolen även i fortsättningen bör ha möjlighet att på ett rimligt sätt nyansera skadeståndsbeloppen i de enskilda fallen liksom att ta hänsyn till den fortgående penningvärdeförsämringen. Utskottet avstyrker därför yrkandena i motionerna 848 och 1623 om att återinföra 200-kronorsregeln.

5. Demokratiska rättigheter för fackföreningar m. m. (mom. 4)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar "Vpk var" och på s. 11 slutar "och 1083" bort ha följande lydelse:

Erfarenheterna av 1976 års medbestämmandereform ger klart vid handen att den inte innebar den genomgripande demokratisering av arbetslivet som det påstods att den skulle leda fram till. Det har under de år som gått blivit alltmer uppenbart att maktförhållandet mellan kapital och arbete är i grunden oförändrat. Man kan inte göra gällande att arbetstagarna och deras fackliga organisationer har tilldelats ett medbestämmande i ordets reella mening.

Om man vill komma till rätta med kapitalägarnas makt på arbetsmarknaden måste medbestämmandelagen förändras och förstärkas i olika hänseen-

den. De riktlinjer för en förändring av lagen som vpk sammanfattningsvis anger som demokratiska rättigheter för fackförening ställer sig utskottet bakom. Det gäller bl. a. en utvidgad förhandlings- och informationsrätt samt vetorätt i sådana för arbetstagarna betydelsefulla frågor som företagsnedläggningar, rationaliseringar och omplaceringar.

I det föregående har föreslagits att fredspliktsreglerna och strejkskadeståndet skall avskaffas. Det finns ytterligare strejkhinder som måste avlägsnas. Dit hör den regel i 42 § medbestämmandelagen som förbjuder de förtroendevalda i en fackförening att solidarisera sig med strejkande medlemmar. Inte heller bör det längre vara tillåtet att i vissa fall avskeda deltagare i strejk. Begreppet saklig grund i anställningsskyddslagen bör ändras i detta avseende.

Det är emellertid inte tillräckligt att på detta sätt förstärka arbetarsidans stridsrätt. Arbetsgivarna har fortfarande i kraft av sitt ägande en överlägsen position. Denna bekräftas av rätten att tillgripa lockout och därmed utestänga de arbetande från möjligheterna till försörjning. Det kan inte hävdas att strejk och lockout är jämförbara vapen. Lockoutvapnet bör sålunda förbjudas.

Utskottet ställer sig alltså bakom de förslag till förändringar i den arbetsrättsliga lagstiftningen som förordats i motion 848 i de aktuella delarna. Vad nu sagts gäller även om den i motionen upptagna frågan om forskares rätt till tillträde på arbetsplatserna, en fråga som närmare utvecklats i motion 1083.

Det bör uppdras åt regeringen att utarbeta lagförslag enligt de riktlinjer som ovan angivits.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *demokratiska rättigheter för fackföreningar m. m.* att riksdagen med bifall till motionerna 1981/82:848 yrkandena 1 a, 1 c, 1 d och 1 e samt 1981/82:1083 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Förändringar i förtroendemannalagen (mom. 5)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar "Liksom när" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

För att de tidigare i betänkandet föreslagna förändringarna i medbestämmandelagen skall bli verkningsfulla krävs förändringar även i förtroendemannalagen. Detta lagstiftningsarbete behöver inte nödvändigtvis bedrivas parallellt. Förtroendemannalagen ger redan med de förutsättningar som gäller i dag ett för snävt utrymme för den fackliga verksamheten. Förändringarna av förtroendemannalagen bör följa de riktlinjer som anges i vpk-motionen 848, och regeringen bör lägga fram förslag till ändrad lagstiftning i enlighet härmed.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *förändringar i förtroendemannalagen*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:848 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

7. Politisk verksamhet på arbetsplatserna (mom. 6)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar "Frågan aktualiserades" och slutar "biträda motionen" bort ha följande lydelse:

Vid 1976 års riksdagsbehandling av medbestämmandelagen aktualiserades frågan om att införa en lagfäst rätt att bedriva politisk propaganda och politisk verksamhet på arbetsplatserna. Man stannade för att frågan borde lösas genom förhandlingar och avtal. Det utsades dock uttryckligen att frågan om lagreglering fick tas upp på nytt om den väg som först borde prövas inte skulle leda till godtagbara resultat.

Några sådana resultat har inte uppnåtts. Tvärtom har de senaste årens erfarenheter visat att arbetsgivarna utnyttjat det tillstånd som råder till att på arbetsplatserna bedriva en intensiv politisk propaganda, avsedd att tjäna deras syften. I det läget måste arbetarrörelsen kunna gå till motoffensiv ute på arbetsplatserna och göra det med stöd av en i lag fastställd rätt att där bedriva politisk verksamhet.

Det sagda innebär att det lagstiftningsyrkande som framställs i vpk-motionen 1535 tillstyrks. Regeringen bör snabbt återkomma till riksdagen med förslag i frågan.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *politisk verksamhet på arbetsplatserna*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:1535 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Vetorätt vid införande av ny teknik m. m. (mom. 8)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar "Det är" och på s. 13 slutar "förevarande del" bort ha följande lydelse:

Datatekniken medför ingripande verkningar på arbetets innehåll, miljö och organisation. Den slår mot sysselsättningen. Det är därför av största vikt att de fackliga organisationerna får reella möjligheter att bevaka sina medlemmars intressen, så att den nya tekniken utnyttjas på ett sätt som för dem är positivt.

Om man vill uppnå det resultatet måste de fackliga organisationerna tillerkännas rätten att inlägga veto mot införande av ny teknik. Det är här fråga om ett yttersta maktmedel. Som framhålls i vpk-motionen 2409 är

vetorätten inte liktydigt med ett nej-sägande till all ny teknik. Men den ger facket tyngd att driva igenom tekniska lösningar som är positiva för de anställda och deras krav på arbetsorganisation, arbetsinnehåll och arbetsmiljö.

För att de anställda och deras fackliga organisationer skall kunna utöva ett verkligt bestämmande över den tekniska utvecklingen måste de vidare ha samma möjligheter som arbetsgivarna att utveckla egna alternativ. De bör alltså ha tillgång till hela underlaget för de tekniska förändringar som planeras av arbetsgivaren. Liksom denne bör organisationerna kunna anlita konsulter och annan expertis. Av stor betydelse är vidare att facket kan bedriva egen forskningsverksamhet.

De nu berörda frågorna har närmare utvecklats i vpk-motionerna 1087 och 2409. Utskottet ställer sig bakom vad som anförts och föreslagits i de båda motionerna i de delar som nu är aktuella. Det bör ankomma på regeringen att utforma förslag till förändringar i den arbetsrättsliga lagstiftningen och i övrigt ta erforderliga initiativ med ledning av vad här och i motionerna anförts.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *vetorätt vid införande av ny teknik m. m.*
att riksdagen med bifall till motionerna 1981/82:1087 och 1981/82:2409 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

9. Tillämpningen av medbestämmandelagen i statsförvaltningen (mom. 11)

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Sonja Rembo och Ingrid Hemmingsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar "Det bör" och på s. 15 slutar "den skull" bort ha följande lydelse:

Medbestämmandereformen innebar allmänt sett att de offentliganställda så långt som möjligt skall ha samma rätt till inflytande över sina anställnings- och arbetsförhållanden som de privatanställda. Hänsynen till den politiska demokratin har dock nödvändiggjort vissa begränsningar i de offentliganställdas möjligheter till medbestämmande. Avtal får sålunda inte slutas i frågor som gäller den offentliga verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet.

Vad nu sagts innebär emellertid inte någon inskränkning av de offentliganställdas förhandlingsrätt som sådan. Den är tvärtom utomordentligt vidsträckt, och i en motion från allmänna motionstiden 1981 påtalades att reglerna om primär förhandlingsskyldighet i 11 § medbestämmandelagen i praktiken hade medfört en så omfattande förhandlingsapparat att dessa regler kunde uppfattas som en inskränkning i den politiska demokratin.

Vid utskottets behandling av den nämnda motionen (se AU 1981/82:4 s. 38–41) klarlades bl. a. genom utförliga yttranden från kommun- och landstingsförbunden att det rådde stor osäkerhet om medbestämmandelagens tillämpningsområde och därmed om förhandlingsskyldighetens omfattning för kommuner och landsting i de enskilda fallen. Utskottet fann att frågan om gränsdragningen mot den politiska demokratin blivit så dåligt belyst i förarbetena till medbestämmandelagen och lagen om offentlig anställning att frågan borde snarast utredas, såsom kommunförbunden önskat. Detta blev också riksdagens beslut.

Det utredningsarbete riksdagen beställt tar i första hand sikte på problemen för kommuner och landsting. Motsvarande problem gör sig emellertid även gällande på den statliga sidan. Som exempel kan tas en av de frågor som behöver belysas, nämligen betydelsen i medbestämmandehänseende av att vissa ärenden helt eller till övervägande delar är av politisk natur. Det problemet är direkt tillämpligt på den i motion 2053 berörda frågan om förhandlingsverksamheten kring propositioner och andra regeringsbeslut. Utskottet vill för sin del understryka att det måste göras en bestämd åtskillnad mellan utövningen av den politiska ledningen i landet och de fall då regeringen framträder i den mer begränsade rollen som arbetsgivarföreträdare.

Som framhålls i motion 2053 har den rådande oklarheten om gränserna för förhandlingsskyldighetens omfattning även andra aspekter än hänsynen till den politiska demokratin. Oklarheten medför också risker för ineffektivitet och byråkrati genom det förhandlingssystem som är involverat i beslutsfattandet. Även problem av det slaget behöver närmare klarläggas på den statliga sidan.

Mot den angivna bakgrunden föreslår utskottet med anledning av motion 2053 att det förra året begärda utredningsarbetet på den kommunala sidan kompletteras med en motsvarande översyn av förhandlingsverksamheten på den statliga sidan i enlighet med vad här anförts.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *tillämpningen av medbestämmandelagen i statsförvaltningen*
att riksdagen med anledning av motion 1981/82:2053 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

10. Blockader (mom. 13)

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Sonja Rembo och Ingrid Hemmingsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 16 som börjar "Motionsförslagen har" och slutar "avstyrker dem" bort ha följande lydelse:

Den principiella friheten för parterna på arbetsmarknaden att tillgripa

stridsåtgärder när de inte är bundna av kollektivavtal förutsätter att det i stort sett råder balans mellan dessa parter. Stridsåtgärder från den ena sidan skall med andra ord kunna mötas med motåtgärder från den andra sidan.

Det kan hävdas att en sådan balans inte längre föreligger på alla områden av arbetsmarknaden. På olika sätt har de fackliga organisationernas ställning kraftigt förstärkts. Denna position utnyttjas för att genom blockader och sympatiåtgärder tvinga enskilda företag att teckna kollektivavtal. Företagare som utsätts för sådana aktioner har små möjligheter att skydda sig eller vidta motåtgärder.

Stridsåtgärder i den nu beskrivna situationen kan vara berättigade, t. ex. om en företagare utnyttjar det avtalslösa tillståndet genom att anställa personal på villkor som inte är godtagbara. Men det har visat sig att blockader sätts in mot företag oavsett de anställningsvillkor som gäller och oavsett om personalen inte är intresserad av facklig anslutning. Det förekommer t. o. m. att de fackliga organisationerna blockerat ensamföretag eller företag där endast någon familjemedlem biträder i verksamheten.

I fall av angivna slag kan blockadåtgärderna strida mot såväl övergripande samhällsintressen som den enskildes fri- och rättigheter. De strider också direkt mot den ovan beskrivna principen om balans mellan parterna. Såsom föreslås i motion 457 bör därför utredas i vilken utsträckning blockader mot företag kan och bör begränsas utan att man därmed kränker arbetsmarknadsparternas eljest grundlagsskyddade rätt att vidta fackliga stridsåtgärder.

Genom vad nu anförts och föreslagits tillgodoses även yrkandena i motionerna 1080 och 1517.

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *blockader*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:457 samt med anledning av motionerna 1981/82:1080 och 1981/82:1517 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

11. Negativ föreningsrätt (mom. 14)

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Sonja Rembo och Ingrid Hemmingsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 17 som börjar "Som påpekas" och slutar "och 1531" bort ha följande lydelse:

Nya arbetsrättskommittén har haft i uppdrag att utreda frågor om den negativa föreningsrätten. Kommittén har nyligen avslutat sitt arbete. Enligt vad utskottet inhämtat kommer arbetet emellertid inte att leda till någon lösning av de problem som föranledde denna del av kommitténs uppdrag. Det är anmärkningsvärt att ett flerårigt utredningsarbete inte gett något resultat. Ytterst är det nämligen en fråga om den enskildes fri- och rättigheter

som av de flesta medborgare, vare sig de är arbetstagare eller arbetsgivare, upplevs som väsentliga. I den situation som uppstått är det angeläget att frågan om en lagstadgad negativ föreningsrätt skyndsamt tas upp till ny prövning med beaktande av vad som anförs i motionerna 635 och 1531. Det bör ankomma på regeringen att bestämma den form i vilken denna prövning skall ske.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *negativ föreningsrätt*
att riksdagen med bifall till motionerna 1981/82:635 och 1981/82:1531 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilda yttranden

1. Demokratiska rättigheter för fackföreningar m. m. (mom. 4–9)

Alf Wennerfors (m), Anders Högmark (m), Arne Fransson (c), Sonja Rembo (m), Elver Jonsson (fp), Ingrid Hemmingsson (m) och Cecilia Jensfelt (c) anför:

Utskottet har i den föregående framställningen ställt sig positiv till enskildheter i de förslag som har lagts fram i vpk-motionerna. Vi vill understryka att vi för vår del därmed enbart avser rätten till fackliga möten på arbetstid och forskares tillträde till arbetsplatserna. Vad vi har sett som positivt är att sådana frågor har kunnat regleras avtalsvägen. Vi vill samtidigt påpeka att därmed finns det inte någon anledning att överväga en lagstiftning i dessa två frågor. Vpk-motionerna kan således inte till någon del tjäna som utgångspunkt för förändringar på det arbetsrättsliga området.

2. Entreprenadavtal (mom. 12)

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Sonja Rembo och Ingrid Hemmingsson (alla m) anför:

De bestämmelser som finns i medbestämmandelagen om det fackliga inflytandet vid entreprenadavtal har i den praktiska tillämpningen medfört allvarliga olägenheter. Bestämmelserna skall inte få hindra seriösa entreprenörer. I verkligheten är detta vad som sker i många fall. Seriösa entreprenadföretag får inte möjlighet att konkurrera på lika villkor, till förfång för dem och för deras anställda. Särskilt är det mindre företag utan kollektivavtal som drabbas.

Trots dessa allvarliga problem har vi avstått från att reservera oss till förmån för de båda motioner som riktar sig mot medbestämmandelagens entreprenadregler. Sedan motionerna väckts har problemen även uppmärksammats vid den uppgörelse som SAF, LO och PTK träffade om det nya

utvecklingsavtalet. Parterna avser att aktivt följa utvecklingen på entreprenadområdet. I det läget har vi ansett det motiverat att t. v. avvakta de resultat som följer av parternas uppgörelse i denna del.

3. Blockader (mom. 13)

Arne Fransson (c), Elver Jonsson (fp) och Cecilia Jensfelt (c) anför:

Blockader som tillgrips mot ensamföretagare framstår för oss som en omotiverad facklig stridsåtgärd. Så till vida kan vi instämma i vad som anförs i de föreliggande motionerna. Det har i princip överlämnats åt parterna att bestämma valet av stridsåtgärder. Av denna frihet följer också ett ansvar för att en så ingripande stridsåtgärd som det här är fråga om skall stå i rimlig proportion till de resultat man vill uppnå. I övrigt hänvisar vi till den i utskottets yttrande anförda motiveringen.